

Aradi vértanúk emlékműve Csávolyon

A falu zászlódszibe öltözött 1999. március 14-én. Régen ünnepelt így együtt nemzeti ünnepet Csávolyon a falu apraja és nagyja. Hiszen az *1848–49-es forradalom és szabadságharc 150. évfordulója tiszteletére megvalósult* a régen dédelgetett terv, a csávolyi nemzeti emlékhely az *Aradi Vértanúk Emlékmű* – az iskola előtti közterületen. Sági Károly kecskeméti építész-mérnök tervezte díjtalanul. A kokárdás kis óvodások és diákok kis, maguk készítette zászlóikat az új emlékmű köré tűzdeltek. Szép színfoltja volt az eseménynek a Kiskunhalasi 36. Páncéltörő Tüzérezred katonáinak *díszőrsége* és a madarasi ifjúsági *fúvószenekar*.

Részt vett az avatáson dr. Tabajdi Csaba országgyűlési képviselő – az emlékmű patrónusa –, aki elsőnek helyezte el háromszínű koszorúját. Koszorúzott még a helyi képviselőtestület, a Bácskai Rákóczi Szövetség, a Honismereti Baráti Kör, a Kiskunhalasi Páncéltörő Tüzérezred Parancsnoksága és az ÁMK testülete, a szülők és a tanulóifjúság megbízottja.

A szabadságharc csávolyi eseményeiről eddig nem sokat tudhattak a helybeliek, hiszen a település nem játszott jelentős szerepet a harcokban, de azért maradtak emlékek róla. Csávolyból *Arnold János, Mándity Vládó, Szalkay Mátyas, Szűcs Ferenc, Vedelek Márton és Wéber István* vett részt a harcokban. Közülük Arnold János '48-as honvéd sírját ükunokája gondozza a helyi római katolikus temetőben. Az emlékezés gyertyáját ezúttal e sorok írója gyújtotta meg. *A csávolyi honvédek neve aranyozott betűkkel került fel az emlékműre.* Nevük jelzi a falu sokszínű – magyar, bunyevác, német – nemzetiségi összetételét, s egyben a nemzethez tartozás vállalását. Márványablájuk felett ott ragyog körben az aradi tizenhárom hős tábornok armását ábrázoló 20 cm átmérőjű bronzplakett. Bartos Endre bajai festő- és szobrászművész ajándéka. Mint tudjuk a dicső napokat gyász követte, ez a mű erre is emlékeztet. Ez az *Aradi Vértanúk Emlékmű* ismereteink szerint hazánkban faluhelyen az *első*. A Csávolyi Honismereti Baráti Kör Egyesületének kezdeményezésére és közreműködésével közadakozásból valósult meg. Kivitelezője és támogatója a bajai Beton Építőipari Kft. volt, munkájukat a helyi Önkormányzat is segítette. Köszönjük a segítséget nekik és mindazoknak, akik bármit tettek az Emlékmű érdekében. Pályázatunkra támogatást adott a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztérium Magyar Millenniumi Emlékbizottsága is.

A köszöntőt dr. Kancsár István polgármester mondta el, az ünnepi szónok Nyéki József vezérigazgató, az Országos Kossuth Alapítvány kuratóriumának elnöke volt. Az emlékművet az emberi összefogás szép példajaként említette.

Az emlékmű beszentelését ezúttal a szomszéd falu plébánosa Borsa Bertalan végezte. A helyi plébános dr. Pribitek László nem vállalta az aktust, mivel „az aradi vértanúk nem voltak mind katolikusok” ezért a hívek kérésére, püspöki engedéllyel a szomszéd falu plébánosa, Borsa Bertalan szentelte meg az Emlékművet. „közös és szent ügy képviselésében haltak meg mindahányan – mondta – közös Isten kegyelmére és erkölcsi felmentésére számítva. Az emlékműavatás országos eseménnyé magasztosul. Egy kétezer lelkes község üzen vele tízmilliónak. (...) Komoly ember számára nagy felelősség – gyónással felérő lelkiismereti kérdés – naponta szembesülni az emlékmű hőseivel.

Az ünnep a Falumúzeumban fejeződött be, ahol e sorok írója tartott tárlatvezetést az emlékkiállításról. Végezetül a fogadáson Drávai László jegyző mondott beszédet és elismerő oklevelet adott át.

Pongrácz Gergely ötvenhatos múzeuma Kiskunmajsán

Hittem is, nem is a megvalósulásban, amikor négy esztendővel ezelőtt Pongrácz Gergely egy kiskunmajsai elárvult tanyai iskola egykori tantermében múzeumalapító terveiről beszélt. *Itt ezen a falon egy hatalmas cirill betűs térkép lesz majd, amott zászlók, a másik teremben fényképek, festmények és korhű fegyverek.* Négy esztendő alatt közelről figyelhettem lendületben nem fogyatkozó lelkesültségét, praktikus ügyekben való jártasságát. Néha könnyes szemmel mesélt felelőtlen ígéretökben csalódva kudarcairól, a hivatal packázásairól. Legyűrve keserűségét, férfiasan cselekvésbe menekült, és kétkezi munkától sem idegenkedve négy esztendő kemény munkájával saját pénzén megteremtette azt, amit eltervezett: *Magyarország első, ötvenhatos emlékmúzeumát.*

• *Négy év után most valóban hatalmas cirill betűs térkép lóg a falon, azzal szemben nemzeti zászlók, a másik teremben fényképek, festmények, korhű fegyverek. Az idei év március idusán Tempfli József nagyváradi püspök szentelte meg a tanyai múzeumot, dr. Papp Lajos szívbeseb szövegét vágta át a nemzetiszínű szalagot, messzi földről érkezettek és a környék tanyáinak lakói – több mint félezren – énekelték a Himnuszt, hallgatták az ünnepi beszédeket. A múzeumavató ünnepet követő egyik hétköznapon visszatekintve az elmúlt négy esztendőre a Corvin-köz parancsnokával immáron mint múzeumparancsnokkal beszélgethettem.*

1993-ban már alapítottam egy ötvenhatos múzeumot Mátyásföldön – kezdi kérdés nélkül is a beszélgetést –, de 1995-ben elvették az épületet, és akkor elhatároztam, hogy a következő múzeumot – mert Magyarországon mindenképpen lennie kell egy ötvenhatos múzeumnak – csak olyan épületben rendezem be, ami az enyém, hogy ne lehessen elvenni, megszüntetni. Amikor megvettem ezt az iskolaépületet, amiben két nagy tanterem is van elhatároztam, hogy itt valósítom meg elképzelésemet. Romos állapotban vettem meg ezt az egykori iskolát, olyan épület volt ez, amit kétszázezer forintért venni lehetett. Lelkiismereti kérdést csináltam abból, hogy mivel ez valamikor tanyai gyerekeket tanító intézmény volt, megörökítem az épület falán egy márványtáblán annak a tizenöt tanítónak a nevét, akik életük, munkásságuk egy részét itt töltötték áldozatos munkával. Az iskola falára föl volt írva, hogy *Római Katolikus Népiscola, épült 1925-ben.* Az új vakolat eltakarta ezt a felírást, ezért a múzeum épületén belül a kiállítási helyiségek egyikében az iskola felavatásakor készült fényképet is a falra akasztottam emléket állítva ezzel és a márványtáblával azoknak, akik ebben az iskolában tanítottak és tanultak.

• *Az a sajátos torzalkodás, amely ötvenhat emlékének a kisajátításáért folyik, nem használ a magyar nemzet XX. századi legnagyobb teljesítményének. Ez a múzeumalapító cselekedet ez ellen az áldatlan helyzet ellen is tiltkozik?*

Az ötvenhatosok úgy elszaporodtak a rendszerváltozás utáni esztendőkből, mint a partizánok a második világháború után. Rengeteg olyan hivatalosan kitüntetett ember él ma közöttünk, akiknek semmi közük sincs ötvenhathoz, vagy ha van, akkor legföljebb annyi, hogy akkor a barikád másik oldalán harcoltak. Ez nekem nagyon fáj. Nyolc évvel ezelőtt költöztem haza végleg, és mivel ötvenhat iránt örökérvényűen elkötelezett vagyok, és elég makacs is ennek képviselőjében – nemcsak a 48-ból, de 56-ból sem engedek –, nagyon sok ellenséget is szereztem az elmúlt esztendőkből. Az irigység, a féltékenység még saját sorainkból is ellenérdekeltté tett néhányat. Talán ennek is tulajdonítható, hogy az általam vezetett szervezet, az

Dr. Papp Lajos szívbeseb szövegét vágja át a nemzetiszínű szalagot

56-os Magyarok Világszövetsége az egyetlen az ötvenhatos szervezetek közül, amely nem kap állami támogatást. 1999 májusában tartjuk kongresszusunkat, és szilárd elhatározásom, hogy ekkor ennek a szervezetnek az elnöki tiszteréről is lemondok. Megyek a magam útján, mert olyan vagyok mint a mozdony: rajta vagyok egy sínen, és arról engem nem lehet sem jobbra, sem balra letéríteni.

• *Ha nem csak beszél, hanem valamit tesz is az ember, óhatatlanul irigyei támadnak. Nyilvánvalóan közülük sokan fölteszik most a kérdést, hogy miből teltt Pongrácz Gergelynek erre a múzeumra? Honnan volt neki erre pénze?*

Amerikában volt egy sertéstelepem, állattenyésztő a tanult mesterségem, ott kint ebből éltem. 1981-ben ötven anyakocával kezdtem, és amikor hazajöttem, már kétszázötven anyaállat volt a tanyámon. Amikor rászántam magam a hazatelepülésre, három gyermekem vette át ennek a sertéstelepek a vezetését, ám mivel mindhárman egyetemet végeztek, nekik tartósan nem volt kedvük foglalkozni ezzel a munkával. Eladtuk ezt a telepet, és az érte kapott pénzt négy részre osztottuk. Az én járandóságomból sikerült létrehozni ezt a múzeumot, de gyermekeim és ugyancsak nyugaton élő hat testvérem megígérték, hogy ha szükségem van még anyagi segítségre, ők támogatnak elképzeléseim megvalósításában.

• *Miért éppen Kiskunmajsán létesült ez a múzeum?*

Ez véletlen, lehetne bárhol az ország területén. Itthon is sertéstenyésztet akartam létrehozni, hiszen ehhez értek. Egyik ismerősöm szól, hogy itt van egy eladó sertéstelep, s vele együtt eladó ez az egykori tanyai iskola. Eljöttem, megalkudtam rá, és most itt vagyok.

• *Szép és lelket emelő volt a megnyitőünnepség. Csakhogy most jönnek a szürke hétköznapok. Nyitva kell tartani ezt a múzeumi intézményt, elő kell teremni a működési feltételeket is.*

Mi kilencen voltunk testvérek. Az egyik nagybátyám királyi közigazgató volt Erdélyben, igen gazdag ember. Mikor megszületett a nyolcadik gyermek a családban, eljött hozzánk Ernő bácsi, és azt mondta édesapámnak: – Minek nektek ennyi gyerek? Úgy szaporodtok mint a nyulak! Édesapám így válaszolt neki: – Nézd, ha a Jóisten ad nyulacskákat, füvecskérel is gondoskodik. Én is így vagyok ezzel, nekem nem füvecske, hanem nyulacska kell. Dolgozni akarok. Nekem nem kell pozíció, állami hivatal, kitüntetés, én nyugodt lelkiismerettel akarok élni. Nem érdekel az, hogy mit csinálnak mások. Hogy civakodnak, hogy rombolják azt az eszményt, amiért pedig közösen harcoltunk. Nekem csak a saját lelkiismeretem diktál, más nem érdekel. Amióta hazajöttem, következetesen megtartottam azt a szellemet, eszmeiséget, amit egykor közösen képviseltünk. Ötvenhatban nagyon féltem. De akkor kiment belőlem minden félelem. Azóta nem félek. Semmitől, senkitől. Zsarolni nem lehet, mert nincs mivel. Ezért beszélhetek őszintén. Nem vagyok politikus, én szabadságharcos vagyok. A politikusnak meg kell gondolnia minden szavát, a szabadságharcosnak viszont kötelessége kimondani mindent amit érez.

• *Pongrácz Gergely, ötvenhat egyik legendás alakja kivonult a világból ide, Kiskunmajsa egyik kültelkére, annak egyik volt tanyai iskolájába. Hogyan érzi itt magát a Corvin-köz egykori parancsnoka?*

Több segítséget vártam a város vezetőségétől, én ugyanis adtam Kiskunmajsának valami fontosat, az ország eddig egyetlen ötvenhatos múzeumát. Sem a részeg, sem a hazug, sem a hálátlan embert nem szeretem. Ha nekem tesz valaki, akár apró szívességet is, az engem egész életemre lekötölez. Éppen ezért a passzív magatartás, amivel a város hivatalos része az én emlékhálózó tevékenységemet nézte, nekem rosszul esett. Sok embertől kaptam önzetlen segítséget, de ezek az emberek közemberek voltak, akik saját lelkiismeretüket követve segítettek. Nekik hálás vagyok. De hát én olyan ember vagyok, aki ha egyedül marad is, megy a maga útján.

Ezt a múzeumot mégsem a magam kedvtelésére, hanem azoknak az emlékére hoztam létre itt, az egykori szovjet laktanya szomszédságában, akik elestek a megszálló csapatok elleni reménytelen küzdelemben. Akik – bár tudták, hogy külső segítség nélkül harcuk nem vezethet eredményhez –, mégis fegyvert fogtak, és sokan közülük életüket adták a független Magyarorszáért. Az ő emléküket ápolva bárkit szívesen fogadok az érdeklődők közül, sőt megtiszteltetésnek veszem, ha felkeresnek. A most következő vasárnapra is négy autóbusznyi látogató jelentette be érkezését. Jöjjenek minél többen, diákok is, mert itt magyarságukban erősödhetnek. Ha előre bejelentik érkezésüket – 6120 Kiskunmajsa, Maris pusztja 244. címen – szeretettel várok minden érdeklődőt.

Kozma Huba

„Professzor Csokonai” ébresztése Csurgón

1998 őszén, a csurgói református gimnázium költőtanárának 225. évfordulójára emlékezett az iskola. November 17-én a reggeli áhítatot tartó lelkész, Sikter János Csokonai csurgói prédikációját olvasta fel. Az ország valamennyi református és Somogy-Zala összes gimnáziuma számára pedig ekkor hirdették meg a „Professzor Csokonai” pályázatot.

A kétszáz évvel ezelőtti május 26-a a költő és a gimnázium életében is határkő. Ha helyettes tanárként (interimális professzorként) is, 1799-ben e napon kezdte meg a tanítást Csurgón. Itt megadatott számára az a lehetőség, amelyet Debrecenben elveszített.

A gimnázium nagykönyvtárának legfontosabb neveléstörténeti értékű dokumentuma, az oktatást alig megkezdő Csokonai Sárközy István egyházmegyei gondnokhoz írt négyoldalas levele. Ebben elmondja, azon van, „mi a mai gondolkodó és gondolkoztató tanítás”, „mi a valóságos embert formáló tudás”. A Csurgón eltöltött kilencedfél hónap alatt nyoma sincs a „csapot-papot felejtő” költőnek. Búcsúbeszédében nehezen válik meg tanítványaitól, de azzal a reménnyel, hogy „amit tőlem tanultatok, a közönséges életbe az oskolán kívül is használhatjátok.”

Tizenharc pályamunka érkezett a május végi ünnepségre. Az 1993-ban újraindult Csurgói Református Gimnázium újrászövi a kényszerűségből már-már szakadozó szálakat. Abból a talajból, a „kies tartomány” anyagi és szellemi tevékenységéből kíván táplálkozni, mint egykoron. A barcsi Császár Anita nyerte el az első díjat. Az eredményhirdetés után derült ki, édesanyja is csurgói diák volt, és ő is írt pályázatot Csokonaiából. A második helyezett a debreceni Pótor Mirjam lett, míg a Baár-Madas Gimnázium diákja, Turczi Vanda lett a harmadik. Őt a dédapa, Csomasz Tóth Kálmán, Vályi Nagy Ervin közeli rokonsága, a nagyapa, Turczi Gyula köti Csurgóhoz. A pályamunkákat az iskola egykori növendéke Bertók László József Attila-díjas költő bírálta el. A gimnáziumban ő avatta fel az állandó Csokonai-kiállítást. Az Akadémia Kézirattárból másolatban visszakerültek és megtekinthetők a másfél évszázada elkerült kéziratok. A ma csurgói tanára és diákja február 17-ig Vitéz Mihály ébresztésének jegyében, egy „Új Helikon” reményében emlékezik. Pályázaton nyert pénzből megújul a Csokonai-pad, képeslappal üzennek az iskola falain túlra, előrendelést gyűjtenek, hogy újra megjelenhessen Bertók László nagyszerű könyve: Így élt Csokonai Vitéz Mihály.

Dr. Horváth József

Honvédelem, hazafiság, honismeret

1999-ben is megrendezte a Történelmi Társulat tanári tagozata, az ELTE Bölcsészettudományi Kara és a Honvédelmi Minisztérium Társadalmi Kapcsolatok és Kulturális Főosztálya a történelemtanárok országos konferenciáját a hazafiság és honvédelem időszerű kérdéseiről.

Dr. Homoki János államtitkár a pozitív példák jelentőségét hangsúlyozta a tudatformálás kérdéseinél.

Sávik József alezredes a sorkatonák helyzetével, a humánszolgálat munkájával foglalkozott.

Szabolcs Ottó professzor hangsúlyozta, hogy a hazafias nevelés az identifikáció része. Hazafiságunk általános és szubjektív tényezőkből tevődik össze, és egyenként kell kialakítani, ami pedagógiai munka. Nagyon nagy szerepe van a helytörténetnek e szép feladatban. Alkalmazkodnunk kell ugyanis a környezethez, hiszen örömök és csalódások ott helyben történtek. Ez magyarázza, hogy nyugaton is felismerték már a honismeret nagy fontosságát. Tantárgyi koncentráció segíthet a magyar habitus kialakításában, önmagunk reális szemléletében.

Szabó József János a biztonság és honvédelem kérdéseiről szól, különös tekintettel az európai stabilitás történetére. Mint a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem tanára elemezte a szövetségi rendszereket, amelyek mind a béke fenntartását hangoztatták, lehetséges, hogy most a „pax consortium” kora jött el. Mindenesetre csökkent a globális összecsapás veszélye.

Szauter Lajos középiskolai igazgató megemlítette, hogy az emberi történelem négyezer éve alatt 14 ezer háború csak 236 békeévet hagyott a világnak. Tapasztalatai alapján ő is úgy látja, hogy baj van a történelemismerettel. Legjobb lenne a honvédelmi anyagot a társadalomisme-

ret keretében tanítani. A honvédelmi nevelés fontos összetársadalmi kérdés, az eddigi kísérletek, mint pl. a Budapest Külkereskedelmi Szakközépiskolában azt mutatják, hogy meg lehet mozgatni a fiatalokat.

A vita és a hozzászólások arról tanúskodtak, hogy a pedagógusok sok feladatuk mellett is szívesen foglalkoznának a honvédelem oktatásával, hiszen ez része a hazafiságnak. Többen hangsúlyozták a téma összekapcsolását a honismerettel, illetve helytörténettel. Hasznosnak ítélték a kiosztott *Társadalomismereti modul a biztonságról, a honvédelemről, a katonai szolgálatról* című anyagot, amely jól illeszthető a társadalomismeret keretébe.

A résztvevők azzal az érzéssel távoztak a Magyar Honvédség Művelődési Házából, hogy a hazafias, honvédelmi nevelés – különösen, ha összekapcsoljuk a honismerettel – kimozdult az előző évek holtpontjáról.

Róbert Péter

Kmety György-szobor Csornán

1849. június 13-án zajlott le a Rábaköz központjában, Csornán a szabadságharc egyik utolsó győztes ütközete, amelyben Kmety György (1813–1865) ezredes honvéd hadosztálya szétverte és kiűzte a településről Franz von Wyss osztrák tábornok dandárját. (Az összecsapásban az ellenség parancsnokát is halálos puskalövés érte, s mindmáig a csornai Szent Antal temetőben nyugszik.) Nemeskürty István írja e haditettéről: „Éz volt a magyar szabadságharc egyik legszellemesebben, harcászatiilag a legtöbb leleménnyel végrehajtott támadása és csatája; még egy 1887-ben Bécsben kiadott, alázatosan császárhű hadtörténet sem tudja megtagadni az elismerést Kmetytól és a honvéd hadseregtől”

A Rábaköz és környéke (Pápáról indult Csornára a Kmety-hadosztály) azóta is kegyelettel őrzi a győzelem után honvéd tábornokká előléptetett Kmety György és katonái emlékét. Pápán és Csornán egyaránt van Kmety utca; Marcaltón róla neveztek el az általános iskolát és emléktáblát is állítottak neki; Ihász községben emlékkő, Csornán szintén emléktábla és emlékoszlop is található a Szent Antal temetőben, ahol a hősök nyugszanak.

Lelkes csornaiak 1997-ben azért alakították meg a Kmety György Társaságot, hogy a csornai diadal 150. évfordulóján szobrot állíttassanak a tábornoknak. Az általuk elindított nemes kezdeményezést kezdettől fogva példaértékűen támogatta Csorna Város Önkormányzata, amely az anyagi költségek egy részét magára vállalta. A talapzatot Varga F. István győri építész tervezte (tiszteletdíjáról lemondva); a szoborhoz szükséges teljes bronzmennyiséget a csornai MOFÉM Kft. igazgatója, Kovács Tamás adta; Kmety György tábornok mellszobrát, Domonkos Béla érdi szobrászművész nagyszerű alkotását, a Csornáról elszármazott Cser Lajos öntőmester (Kunos Mihály budaörsi műöntödéjében), hazafias fölajánlasként, ingyen öntötte bronzba; a talapzatot – szintén óriási árendeménnyel – Kiss József helybeli kőfaragó mester építette föl. A még fennmaradó – szintén tetemes – költségeket magánszemélyek, intézmények és vállalkozók adományjaiból gyűjtötte össze a Kmety György Társaság. Támogatta a szobor fölállítását a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma is.

Hazánk első köztéri Kmety György-szobrának ünnepélyes avatására 1999. június 13-án, a győzelem 150. évfordulóján került sor a város Szent István terén. Minthogy Kmety György a szabadságharc leverése után hosszú évekig török szolgálatban (Ismail pasaként) harcolt, a

Vöröss Olivér felvétele

rendezőkhöz meghívták az ünnepségre Ender Aratot, a Török Köztársaság budapesti nagykövét is, s a közreműködő veszprémi Légierő Vezérkar katonazenekara (Horváth Adorján vezetésével) eljátszotta a török himnuszot. Szoboravató beszédet Kálmán Gyula, a Kmety György Társaság elnöke mondott. Az emlékművet Csorna Város polgármestere, Papp József leplezte le és vette át. Szólt az ünneplőkhöz és fölidézte Kmety György törökországi haditetteit a török nagykövet is. Az emlékművet Gabnai Sándor soproni evangélikus lelkész (Kmety evangélikus volt) és Kovács Endre premontreai alperjel áldotta meg. Végül a török nagykövet, Csorna Város Önkormányzata, a helyi intézmények és társadalmi szervezetek helyezték el a megemlékezés koszorúit és virágait.

Kálmán Gyula

Bodrogköz-konferencia Sárospatakon

A Magyar Nemzeti Múzeum sárospataki Rákóczi Vármúzeuma kebelében megalakult Bodrogközi Művelődési Egyesület 1999. július 1–2-án tartotta II. Zemplén népessége, települései című konferenciáját. Mind a Vármúzeum, mind a Tiszáninneni Református Egyházkerület Sárospataki Tudományos Gyűjteményei, mind maga a Bodrogközi Művelődési Egyesület megfíjodva, megerősödve, nagy lendülettel dolgoznak. Tevékenységük egyik rugója, hogy munkájukat minden téren, az „öregek”, az „elődök” megbecsülésével, értékeik elismerésével és felhasználásával végzik. Munkájuk sokoldalú: egyszerre természettudományi (a Bodrogköz geológiai, földrajzi, morfológiai viszonyai, flórája-faunája és mindezek változásai), régészeti (kiemelten honfoglalás kori régészet), etnogeográfiai (településföldrajz, a Bodrogköz településeinek rendje, rendszere, változásai; az utak, a közlekedés, külső- és belső kapcsolatok), etnográfiai (a bodrogközi életmódok és azok változásai – az ősfoglalkozások: halászat, csikászat, méhészet, vadászat mellett a mezőgazdaság, a kézművesség-háziipar, az árucseré körülmenyei), folklorista (a bodrogközi tájnyelv, földrajzi nevek, mesék, mondák, népdalok, epikus hagyományok, kisebb műfajok), társadalomnéprajzi (a lakosság rétegződése és tagolódása, vagyoni helyzet, földrajzi környezet, gazdálkodás, társadalmi környezet hatása, vallási-egyházi, nemzetiségi tagoltság), történeti-helytörténeti (komplex, objektivitásra és egzaktásra törekvő feltáró- és feldolgozó munka, az etnicitás kérdései, interetnikus vonások) kutatás-, gyűjtés-, feldolgozás és a kutatók-feldolgozások segítése.

Mindennek magas szintű kutatását, művelését és elénkterését a jól szervezettség, az idős, idősebb, de feletébb aktív szakemberek mellett felsorakozott és már „bizonyított” fiatalok egész serege biztosítja. De, hogy neveket is mondjunk Bodó Sándor, Balassa Iván, Dankó Imre, Nagy Géza, Kovács Dániel, Viga Gyula mellett J. Dankó Katalint, Tamás Esztert, Révész Lászlót, Dienes Dénest, Pocsainé Eperjesi Esztert, Cseh Zsoltot, F. Tóth Balázst említhetjük. Ezekkel a nevekkel és még sok más, itt most fel nem sorolt névvel kapcsolatban meg kell állapítanunk, hogy ez a nagyfokú aktivitás nem új keletű. Janó Ákos egyik munkájában a Bodrogközt a néprajzilag legjobban kutató magyar tájra mondta. De az is árulkodó, hogy az itt folyó néprajzi-, helytörténeti kutató-feldolgozó munkának eddig már három bibliográfiája is készült. Az első Bakos József összeállítása volt, 1947-ben (Bodrogköz, Hegyalja és Hegyköz táj- és néprajzi irodalma. I. rész Sárospatak, 1947., II. rész Sárospatak 1949.) A második a kétszer is megjelent Janó Ákos-féle a Bodrogköz néprajzi irodalma című összeállítás. (A Sárospataki Rákóczi Múzeum Füzetei 17. Sárospatak, 1986. és Viga Gyula (szerk.): Fejezetek a Bodrogköz néprajzából. Néprajzi vidékek Borsod-Abaúj-Zemplén megyében V. Miskolc, 1986. 73–99.) És végre a harmadik, most megjelent Nagy Géza-féle kétkötetes munka (A Bodrogköz helytörténeti és néprajzi bibliográfiája 1837–1997. 1. rész. Bodrogközi Füzetek 12–13.; Sárospatak–Karcsa, 1999.; 2. rész. Bodrogközi Füzetek 14–15. Sárospatak–Karcsa, 1999. 504 old.)

A konferenciának – amely ezúttal is sok új adatot vetett fel és számos új szempontot érvényesített – méltó keretet adott a Rákóczi Vármúzeum a maga nagyszerű kiállításával, gyűjteményeivel, konferencia-adottságaival és nemkülönben munkatársai előzőkenységével, segíteni akarásával és nem utolsó sorban munkatársai előadásával, a Bodrogközi Művelődési Egyesület munkájába való aktív bekapcsolódásaikkal.

Ami a konferencia tartalmi részét illeti, el kell mondanunk, hogy egy sereg jó, sőt igen jó előadás hangzott el. Terjedelmi okok miatt csak a címeiket tudjuk felsorolni, remélve, hogy a

konferencia teljes anyaga, a közeljövőben meg fog jelenni. A konferencia első harmadában *Révész László* a bodroghközi X–XI. századi temetőkről; *Nagy Géza* a Bodroghköz népességének és településeinek alakulásáról beszélt a lecsapolásig; *Balassa Iván* a bodroghközi amerikai kivándorlásról szóló újabb szempontok alapján, *Sápos Aranka* pedig a közép-zempléni migrációs folyamatokról tartott előadást. A második harmadban *Kováts Dániel* a helynevek tükrében beszélt a Bodroghköz településeiről; *Viga Gyula* a hagyomány és változás kérdéseiről szólt a Bodroghköz népi kultúrája kapcsán; *Dankó Imre* a bodroghközi csikászaton ismertette; *Balassa M. Iván* a bodroghközi népi építészet kataszteréről és végül *Szunyoghy László* a globalizációnak a falu hagyományos építészetére vonatkozó kihívásáról adott elő. A konferencia harmadik harmadának az előadásait inkább a „fiatalok” tartották. Elsőnek *Dienes Dénes* a XVII. századi bodroghközi iskolák életéről szólt az egykorú egyházlátogatási jegyzőkönyvek alapján; *Pocsai-né Eperjesi Eszter* a XVII. századi bodroghközi református egyházfegyelem kérdéseit mutatta be. *Szabó Irén* előadását – a bodroghközi kis szakrális emlékekről – majd csak kiadott formájában ismerhetjük meg, mert az előadó távollétében, előadása nem hangzott el. *Tamás Edit* a felső-bodroghközi magyarság nyelvhasználati kérdéseiről tartott kiérlelt előadást; *Cseh Zsolt* pedig a bodroghközi paraszti kultúra polgárosodási megnyilatkozásairól szólt. *F. Tóth Balázs* előadása – *Végarád* XIX–XX. századi társadalmáról – igen jól illett a többi, etnikai viszonyokat, polgárosodási törekvéseket felmérő előadások struktúrájába. Az utolsó előadást *Péceli Emese Julianna* tartotta A népi kultúra fűzérkajatai változása az utolsó 60 év alatt, címmel.

Ahogy a felsorolásból is láthatjuk minden előadás, bármilyen témájú volt is, valahogy kikötött az etnicitás, az etnikumok mozgása, a migráció, az interetnicitás, nyelvhasználat stb. kérdéskörénél. Nagy szerep jutott a változásvizsgálati eredményeknek is és minden esetben kilátásba helyezték a tárgykör további, teljesebb, más, eddig nem érintett szempontok szerinti kutatását.

A konferenciát nagyon jól szervezettnek, kifogástalanul megrendezettnek és nagyon értékesnek tartjuk és folytatását, rendszeressé tételét várjuk.

Dankó Imre

Ötven éve város Ózd

Az egykori kohászváros 1999-ben ünnepli várossá nyilvánításának 50. évfordulóját. A mai város három nagyobb település, Ózd, Sajóvárkony és Bolyok hajdani nagyközségek, továbbá több volt puszta, illetve átcsatolt terület egyesülése folytán jött létre. Lakóinak száma 45–50 ezer között van.

Ózd a Bükk-hegységnek a Sajóig húzódó alacsony hegyláncai és dombsorai között, a Hangelgy-patak völgyében fekszik. Régészeti kutatások és a Kőalja-tetőn feltárt őskemencék tanúsítják, hogy Ózd területén már 2000 évvel ezelőtt is volt emberi település; az erdőrengeteg közepén már a magyarok honfoglalása idején működtek fatüzelésű olvasztókemencék. A település nevét 1272-ben említik először hivatalos oklevélben. Eszerint Ózd (Ouzd) Detricus ispán fiának, Miklósnak, a Balassák és Csákányiak ősenek birtoka, amelyet feleségének, Hontpázmány Lampert leányának adott hitbér fejében, aki 1272-ben visszaadta fiának, Domokos sárosi és pataki ispánnak 11 örökölt szolgálival.

A település 1949-ben kapta meg a városi rangot. Ekkor a lakosainak száma 24 830 volt, 1961-re 34 151-re emelkedett.

Ózd „a világ végén” van – vélik sokan, pedig országúton csak 162 kilométerre fekszik Budapesttől, vasúton pedig 240 kilométerre. A vasúti térképen Ózd valójában a világ vége, itt ugyanis megáll és visszafordul a mozdony.

Az Ózdi Vasgyár létrejött a Gömör megyei vasipar történetéhez kapcsolódik. A gyár alapításának gondolata 1845. május 15-én érett valósággá, amely Rombauer Tivadar nevéhez fűződik. Építésének kezdete 1846. A következő évben 1847 végén, ha keveset is, de már termelt. Ekkor 200 dolgozója volt a gyárnak, az 1920-as évek végére ez a szám már elérte a 7 ezer főt. A dolgozók létszáma az 1980-as években volt a legnagyobb 12–13 ezer fő.

Napjainkra az egykori ózdi Kohászati Üzemek kimúlt. A helyén létrejött Ipari Park területén mindössze 1–2 ezer ember dolgozik.

Kerégyártó Mihály